

بتل ۽ ميروء ۽ بتل ۽ پوڪاري ۽ نڪدي وانشت

شعيب شاداب

Abstract:

The Balochi proverbs have their own peculiar importance in the Baloch society. The proverbs are told in different events as standard. In the classical Balochi literature these are described with wisdom, these proverbs also have influenced modern Balochi poetry. In this way, modern Balochi poetry like classical Balochi poetry, numerous poets' poetry are proverbs .

There is a Balochi proverb "Cho K Man Meero e Loda Genda'n". In the Baloch society this proverbs is very famous and popularly utilized. Such proverb is related to "Meero" a prominent personality who is related to "Balgather". Such proverbs in the present time, reveal the bad and good acts of people. From the beginning, it predicts the bad acts, so it gives us listen for future. In several traditions, the proverb has a background and perspective of ancient history.

This paper illustrates the background of the Balochi proverb in a critical way and to find out the real meanings of the said proverbs.

بتل ۽ روايت:

بتل ۽ لبرني معنائنت هما گلرد که په مثال ۽ خاطر ۽ نامدار به بيت۔ بتل عهدی چا گرد ۽ تهاودی بو تگين حالات ۽ کردگانی پد کردگ ۽ آسریا برورد ۽ دروشم ۽ ديما اتلگ انت۔ پميشکا اے یک دور ۽ بار یگ ۽ ميراث نه انت۔ زمانگ جنزان بوتگ انت، چه انسانی کردگ ۽ قدرتی اثرا تاں چا گردانی جاور گیک ۽ ناگیک ۽ رنگ ۽ بدل بو ان بوتگ انت ۽ انسانی زند ۽ اثربار کنان بوتگ انت۔ همک دور ۽ بازيں و نیل ۽ واقعات ۽ کردگانی پد کردگ ۽ یا برورد ۽ چه هما بار یگانی مردماں بتل په مثال پيش کنگ انت، تاں که دیم ۽ مردماں چه گوست ۽ پيش اتلگين و نیل ۽ جاورانی مثال دیک ۽ پيش گوشي کنگ به بيت که نوکيس کردگ یا جاور که انون پيش اتلگ یا سرکشان انت ایشي ۽ عاقبت یا برورد ۽ بابت ۽ مردم چا گرد ۽ باندا ۽ سرپد به بنت که کجام کردگ ۽ پد کردگ چه

انت۔ پرے خاطر ۽ گوست ۽ پیش اتلگن قصہ ۽ جاورانی مثال گون دانائی گشتنن ہما بار یگانی مردماں چو شعری رنگ ۽ گشتنگ انت۔
پمیشکا بتل گوست ۽ واقعات ۽ جاور ۽ کردگ ۽ آزمودانی شیرگ انت کہ ہما مانگانہ کو آساں پہ گو گشتنن، ہما بار یگ ۽ آوکیں و ہد ۽
حالاتی سرا گون شیواری ۽ بیان کنگ انت ۽ سینگ ماں سینگ آہان ۽ دیم ۽ روان بوتگ انت۔ بتلانی تہا شاعری، فلسفہ، حکمت ۽
دانائی ۽ گنجیں درس استاں کہ عہدی داناہاں پہ چا گردی جاور حالانی گیش ۽ گیوار کنگ ۽ خاطر ۽ برے گون زانشتی ۽ برے گون
زانشتی، پہ ہمک جیڑھ ۽ ہمک ساعتاں پہ انسانی چا گرد ۽ دیروئی ۽ خاطر ۽ گشتنگ انت۔
بتل ۽ نام ۽ روایت:

ماں بلوچی ۽ بتل ۽ پرچا بتل گشتنت ۽ بتل ۽ نام ۽ روایت چتور دیما اٹنگ ۽ بلوچی لبر بتل ۽ چندچی ایت؟ سہے بابت ۽ بوہیر
کلاچی ۽ لیکہ انت کہ

”بتل ۽ لبرنی مانا ”مثال“ انت ۽ چہ عربی ۽ ”مثال“ ۽ در اٹنگ۔ ماں عربی ۽ گپ جنگ ۽
وہد ۽ ”ث“ ۽ ”را“ ”ت“ ۽ وڑا گشتنت۔ چو کہ عربی ۽ ”دو“ ۽ ”را شینن“ نبشتہ کننت بلے
جر کنگ ۽ وہد ۽ ”اتینن“ گشتنت لی۔ ”سے“ ۽ راماں عربی ۽ ”تلاشہ“ نبشتہ کننت بلے
جر ۽ وہد ۽ ”تلاشہ“ گشتنت، سہے وڑ ۽ ”تالاب“ ۽ ”تالاب“ گشتنت۔ بزاں بتل اسل ۽
عربی ۽ ”مشل“ انت کہ رند ۽ پر شنگ ۽ متل پد ۽ بتل جوڑ بیگ ۽ ماں بلوچاں چہ عرباں
متل اش کنگ کم کم ۽ اے چہ متل ۽ بتل جوڑ بیگ۔ بلوچستان ۽ بازیں ہنداں انگت ہم
بتل ۽ رامتل گشتنت۔ اگاں حیرت بچارے بتل وت ہم مثال ایت ۽ مثال ۽ وڑا کار مرز

بیت“ 1

بوہیر کلاچی ۽ اے لیکہ ۽ ردا لبر بتل چہ عربی ۽ متل ۽ زورگ بوتگ ۽ متل گشتنگ بوتگ ۽ بازیں و ہدانی گوزگ ۽ پد لبر متل ۽
دروشم گسر کپتنگ ۽ بتل پیش کنگ۔ ادا پمیشکا اے لیکہ مستند منگ نہ بیت ۽ یک قیاسے گشتنگ بیت پرچا کہ و ہدے لبر مثال بدل نہ
بوتگ ۽ متال ۽ پدا بتال جوڑ نہ بوتگ گڑا متل چتور متل ۽ پدا بتل جوڑ بوت کنت؟ ماں پشتوز بان ۽ بتل ۽ رامتل گشتنت۔ بلوچستان ۽ ہما
ہند کہ گون پشتو ۽ ر بیدگی نژیکی کن انت، بوت کنت کہ ہما ہنداں پشتو لبر متل کار مرز کنگ بوہگ ۽ انت ۽ اے بلوچی زبان ۽ سرا پشتو
زبان ۽ لسانی اثرے گشتنگ بیت۔

شعری بتل ۽ روایت:

بازيس بتل وٽي پيشدرءِ اصل تاريخي قصه ۽ واقعات دار آنت ۽ بازيس بتلاني تهجا جاگه ۽ مردمانی نام تهنا په علامت کار مرز کنگ
 بوٽگ آنت ۽ رند ۽ نبشته کاراں وٽي وڙاگون فرضي واقعاتاں آهانی معناء مراد ۽ گيشنگ ۽ جهد کنگ۔ بازيس بتل عهدی شعرانی
 بهر آنت که بازيس وهداں حالاتانی سراپه مثال گنگ بوٽگ آنت۔ بلوچي کلاسيکی شاعری ۽ تهجا بازيس هما شعر که آهانی تهجا گرد ۽ يانسانی
 آفاقی جذبہ ۽ جاورانی مرادانی بيان کنگ ۽ سپت بوٽگ آنت، گيشنگ ۽ بتل ۽ جاگه ۽ کار مرز کنگ بوٽگ آنت۔ هے ردا پانزد همی
 قرن ۽ شاعر قبيل جت ۽ اے شعر ديما کئيت که ايشی ۽ بازيس بنداں بتل ۽ جاگه کپنگ ۽ هے شعر ۽ آدگه بندانی تهجا وں بتل ۽
 جوڙ بوگ ۽ تاگت انگه است۔

قول اکبری نیں پُ شتغنت

پَت شہ گسین مڑ داں شتہ

عهد شہ مز ن ملین چناں

مال پہ ہڑاں باز ۽ نہ واں

سہا پہ سر ۽ پار یزغان

دوستی پہ زوران ۽ نہ واں

مہر پہ بہا گپتہ نہ بیت

دل کو تلی چیزے نہ انت

مہر پہ چیارچی گپتہ کیت

یکے حیا، دومی ادب

سیمی پرے و شیں لساں

چیارمی پرے دست ۽ دیاں

چو کہ چمر مس، ہشتر اں

کہ ہستی غلاماں شرکنت

نیستی ملوگاں گارکنت 2

بازیں روایتی تها ہے شعر گوں حانی ۽ همگر نچ کنگ بوتگ بلنے پرے خاطر ۽ دلیل ہیج دنیگ نه بوتگ که اے شعر چتور حانی ۽ شعرانی بهر ایت۔ وهدے که هے شعر ۽ فکری ربط گوں قبیل جت ۽ شعر ۽ آدگه بنداں گوں هم دپ انت۔ په نزانیکاری هے شعر کلاسیکل گشندهاں گوں حانی ۽ شعرانی تها هو ار کنگ۔ ماں بلوچی کلاسیکل شاعری ۽ هے رنگیں بے کسا سیں مثال مارا دست کپیت۔ ماں بلوچی لبرزانک ۽ علمی پوکار ۽ نبو هگ ۽ سوب ۽ بازیں شعر گوں دگه شاعران همگر نچ کنگ بوتگ انت که هے روایت ۽ دیمزور بلوچی کلاسیکل گشندہ انت۔

قبیل جت ۽ هے شعر ۽ اے جهل ۽ بنداں منتگیں بتل ۽ جاگه گپتگ که چه شعر ۽ گیشتر بلوچی ۽ وانوک ایشاں بتل گشند ۽ چه شاعر ۽ فکری ۽ آزمی بستار ۽ سر پدنه انت۔

مهر په بهاکپته نه بیت
دل کو تلی چیزے نه انت

هستی غلاماں شرکت
نیستی ملوکلان گارکت

هے شعر سرجمی ۽ دست نه کپتگ، بوت کنت که هے شعر ۽ همک بند بتل ۽ درور بوتگ انت۔ هے شعر ۽ تها هما بند که انگت آهانی تها بتل جوڑ بو هگ ۽ تاگت است که وهد ۽ آهانی بستار نه پهتگ ۽ آهاناں سرگوز کنگ آهم دلگوش کر زنت۔

پت شه گمیں مڑداں شته
عهد شه مزن ملیں جنان

مال په هڑاں باز ۽ نه واں
سها په سر ۽ پاریزغاں

دوستی په زوران ۽ نه واں

ماں بلوچی لبزانک ء شعراں پہ بتل ء مراد ء کامر زکنگ ء روایت باز کو ہن انت ء چہ دور قدیم ء بلوچ چا گرد ء یک من اتلیں روایتے زانگ بیت۔ ہے پیمابازیں کلاسیکی شاعرانی بازیں شعر، بتل ء دروشم ء دیما اتلگ انت ء بازیں جدید شاعرانی شعراں اوں بتل ء بستار رستگ۔

بتل ء مرگ ء روایت:

بازیں انچیں بتل اوں است انت کہ پہ علامت کار مرزبنت ء چیز یاسا ہدارانی خارجی دروشماں گوں دروردیگ ء آہانی تہا معنایپداک کنگ ء بزانت ء کار مرزبنت بلئے آہانی باطن یاداخلی جاورچٹ دگہ بزانت دارانت۔ زبانانی تہا اے المی نہ انت کہ دیما اتلگیں ہمک بتل زندگ ء نمیران بہ بیت ء کلاسیک ء بہر جوڑ بہ بیت بازیں انچیں بتل بنت کہ نوکیں باریگ ء جاور ء نگدی پریں آہاں ردہم کن انت۔ انچو کہ اے یک نامداریں بتل ایت کہ اشتر بہ بی دیر بچار

اے بتل ء نگدی پریں اے بتل ء ہمیشکا ردکت کنت کہ اشتر ء قد، اگاں قدرتی برزانت آدیروت گندیت بلئے آئی ء دیر گندی ء ہیچ وڑیں دلیلی بروردے دیما پیش کنگ نہ بیت۔ ہمیشکا اداپہ دانائی ء مثال ء پیش کنگ ء خاطر ء اشتر ء دیر گندی ء مثال برجاہ منت نہ کنت، اگاں پہمگ بہ بیت تہ اشتر سکین نادانیں دلوتانی تہا شمار بیت۔ اگاں پہ بار کشتی ء او پار کشتی ء دیما اشتر ء مثال دیگ بہ بیت تہ گپ ہمگ بیت بلے پہ دانائی ء اشتر ء دیر گندی ء مثال دکش نہ انت۔ پرچا کہ دور چارگ یک گال بندے کہ آئی ء مطلب ہزار بیگ ء دور اندیشی کنگ انت۔ ہمیشکا اشتر ء قدے برز بوہگ ء قدرتی دیر گندی ء تہا دیر چاری یا ہزاری ء دیر اندیشی ء ہیچ وڑیں پہناتے سہر انہ بیت۔ اگاں اشتر ء قدر برزانت آدیروت ایشی ء بزانت ایش نہ انت کہ اشتر دانائیں دلوتے۔ ہمیشکا بازیں انچیں بتل ہم مرانت کہ آوتی باریگ ء بازگشگ بوتگ انت ء دوست دارگ بوتگ انت بلئے آوکیں باریگ ء پشت نہ کپنت۔ بوت کنت کہ ہے اشتر ء بتل دیمتر متروک بہ بیت۔

بتل ء کار مرزی ء چا گرد:

بتل ہمک روچی گپ ء ترانانی تہا پہ مثال پیش کنگ ء بیان کنگ بنت اے گیشتر ناواندگیں ء کم واندگیں ہما قدامت پسندیں مردم کہ ایوک ء گوں وتی چا گرد ء آئی ء زانش حصار یگ بیت گوں بتلاں مثال دنت یا تہنا وتی چا گرد ء مردماں گوں وتی زبان ء بتلاں دروردنت۔ ماں نوکیں دور ء علمی عہدے ء واندگیں ء دیمر وئی دوستیں طبقہ وتی گپانی منائینگ ء خاطر ء بازیں میاں استمانی فلاسفرانی فلسفیانہ گشنتاں ماں وتی گپ ء ترانانی تہا پہ حوالہ پیش کن انت داں کہ چا گردی دیمر وئی ء خاطر ء نوکیں علمی سنچ

ديما بروانت۔ همينچو کہ مردم ۽ علم ديما روان کنت همينچو آبتلانی کارمرزی ۽ ويل کنان کنت ۽ په وتی گپتارانی مستند کنگ ۽ علمی گالبد ۽ گالرد ۽ گشتن دوست داريت۔ پميشکا بتلانی کارمرزی تنهنا په کم علم يابے علمیں مردمانی تهناپشت کبيت۔
هے رد ۽ عبدالغفار ندیم اوں هے ليکه ۽ منوگرانت که بتلانی کارمرزی ناواندگیس چاگرد ۽ پد منگتیس راجانی تهناگيشتر گندگ ۽ کبيت ۽ ديما تنگتیس راجانی فکری سکینانی وسيلگ دگرانت۔

”بتل که نوک آؤکيس نسلانی رویه آں جوڑينوک انت ته گو تنگتیس دور ۽ باری ۽ راج ۽ ٹک ۽ کولانی بازیں شنه ۽ کارانی بارو ۽ رویه آں دی شون دینت۔ اے گالوار یک نیم وانديں یا که چه وانگ ۽ زانگ ۽ چٹ ز بهریں راج ۽ تهناگيشتر راست درانت۔ جاہل وبے علمیں راجانی تهنا بتل یک پيمے حاکمی کن انت ايشانی کارمرزی ۽ رواج همنکر بازانت که یک راجی گرواری گلے ۽ پيم ۽ محکم انت۔
کو نهیں راجانی تهنا علم ۽ زانت ۽ کمی ۽ سبب ۽ بتلانی اهميت سک مزن انت، هر چند که تهذيب ۽ تمدن ديروی کنان انت بتلانی زور دی کم بوان انت 3 هے سبب انت که ديما تنگتیس راجانی تهنا بتلانی رواج اينکره نه انت چشکه کو نهیں ۽ پد منگتیس راجانی تهنا انت“ 4

ميروء بتل:

بتل ۽ روايت ۽ بيان ۽ پد، نی من بلوچی ۽ هاتارنجی بتل ۽ سراوتی تران ۽ ديما براں که ماں بلوچ چاگرد ۽ هے بتل یک مزنیں بستارے داريت ۽ هر وچيگیس جبرانی تهنا په مثال پيش کنگ بيت۔ هے بتل ۽ تارنجی همبندی گوں مکران ۽ دگ بالکتر نامیں ميگے ۽ انت ۽ بتل ۽ واقعہ ۽ کارست ۽ نام ميروانت۔ آبتل چواے پيم انت۔

چو که من ميروء لڙ ۽ گنداں

بالکتر گورانی چراگ جاہ انت

اے بلوچی ۽ یک باز نامداریں بتل ايت که په مردمانی بے پرواهی ۽ بے سدهی ۽ آہانی استیں دور ۽ کردگ ۽ پد کردگ ۽ په باندا ۽ پد رکت۔ بلے مرچی باندا هے بتل ۽ معنوی اعتبار ۽ وتارا همينچو شاهگان کنگ که مردم مرچيگیس دور ۽ کسے ۽ کردگاں يا چاگرد ۽ حالات وهدے گوں باندا ۽ آؤکيس پد کردگاں يا آسر ۽ ديم په ديم کن انت ۽ ٲياس انت هر دیں که چه کسے ۽ مرچيگیس کردگ ۽ پد کردگ يا چاگرد ۽ حالاتانی آسر ۽ برورد چه باندا ۽ بديا گتر گندگ ۽ گمان مه بيت يا مرچيگیس حالات ۽ کردگ په باندا ۽ بادی ۽ تهاہی ۽ پيش گوشي ۽ به کن انت گرا هے بتل هها جاگاہ ۽ وتی کار ۽ کنت۔

اے بتل، تہا شعریت ہم است، لسانیا تی خوبی، آزمی، فکری بلندی ہم۔ اے بتل سنجیدہیں لہزائی و انوکاں بلوچی کلاسیکل شاعری، نیمگ، ہم بارت کہ بازیں و انوک چریشی، تہا گو سنگیں زمانگ، رزمیہ شاعری، آثارانی درگیجگ، جہد، کن آنت، بگندے چوگشت کہ ہے بتل، جنگانی آسراء، چہ گشتگ، دیم، آرگ بوتگ پرچا کہ اے بتل، چہ کلاسیکیت، سر سنج، انت۔ ہے وڑ، بگندے کلاسیکی شاعری، آگوں، حُب دار و کیں و انوک، بگش آنت کہ اے یک کلاسیکی شاعرے، شعرے، بہر انت۔ اے بتل، خیال، پشدر، قصہ، قصہ، جاگہ، روایت کہ دیم، آرگ بوتگ آنت، آئی، بابت، ہر کس سر پد، انت، بلنے، ایشی، تہا لہنتیں لہزائی، شاعرانہ انداز، کماہگ بوتگ آنت کہ بتل، یک سر جمیں شعرے، پیا و انگ، کرزیت، ہے لہز شعری علامت، بستارے دار آنت کہ آہاں اے بتل، تہا بہام پیدا کنگ، پشکا، قصہ، کارست، آئی، کردگانی پد کردگ، گیشنگ، تہا بازیں دورگ، و تساپیں خیالاں ہم و تارا جاگہ، داتگ، ہر نبشتہ، کارا بید، لیلیاں ایشی، ووت معانکت، پشکا بازیں مردم اے بتل، پشدر، قصہ، بابت، مانگیشتگ آنت ہر کس اے بتل، پشدر، قصہ، پورے کشتگ، جہد، انت، ہے وڑ، بتل، وتی اصلی پشدر، گار، بیگواہ، بان، انت۔

میر و لڑ:

بتل، تہا کہ ہما لہز کار، مرز بوتگ آنت بازیں و انوکے ایشانی، بزانتاں، چہ سر پد، انت، بازیں مردم گشت کہ اے لہز، گورنہ انت، بور انت، بازیں گشت کہ میر و نر انت، میر انت، باز گشت کہ لڑ، ہم، گشت، باز گشت کہ لڑ، مہ، گشت، باز گشت کہ لڑ، پاک، گشت، باز گشت کہ لڑ، گپ، یا و نیل، نہ، سنگ، و ہد، انسان، تہا چہ چست، بوتگیں جذبہ، عوش، گشت۔ ماں سید گنج، لڑ، بابت، نبشتہ، انت کہ

”لڑ: ہاک، ہوار + ہاک، رنگ، ہما آپ کہ دینگا آئی، نوکاپ نہ سنگر، اتگ، لرد۔ زہم،

نام (شیرازی) لڑوت، گندیت، من، گندیت، ہر کس وتی گیک، شتر، گندیت“

سید گنج، رد، لڑ، نہ، سنگر، تگیں آپ، اوں گشت، ہم، نام اوں لڑ، انت، سید ظہور شاہ، ہاشمی، لڑ، دیم، شیرازی اوں نبشتہ کنگ، بربیک، بند کنگ، یک، بلوچی کلاسیکی شعرے اوں پہ مثال، پیش کنگ۔ بلنے آئی، اے پد، نہ کنگ کہ لڑ، تہا چہ شیراز، جوڑ، بوتگیں، زہم، گشت، یا ہندی، زہم، اوں لڑ، گشت؟ سید ظہور شاہ، ہاشمی، داتگیں شعری مثال اوں اے جبر، نہ، گیشینیت کہ لڑ، کجام، زہم، نام، انت۔ بلنے اے جبر، تچک، انت کہ لڑ، ہم، گشت۔ ہے بتل، تہا کار، مرز، بوتگیں لہز، لڑ، ہم، انت۔

میر و لڑ:

ہے بتل، دومی، روایتی، درو، شم، چو، اے رنگ، دیم، آرگ، بوتگ

کہ آسکانی پیمیں دلو تے کہ کانٹ ایش پرے دُ مَبُّ سَر مَبِّے گوک نیگ ء انت۔ پدا دی مِ تَرَا آنِبِ شتہ کنت کہ بر حرزیرا نام ء زانگ بیت۔ ہے حوالہ ء تھا آوتی گپاں وت رد کنت۔ پر چاکہ زبیرا ء کانٹ پر نیست۔ اگاں آہا جانور ء بابت ء گپاں انت کہ آسک ء پیمیں جانور ایت ء کانٹے چار شاہ انت آئی ء اردو ء بارہ سینگہ گشتت کہ آکران ء ہند ء دمگانی جانور نہ انت۔

گور بلوچی ء فارسی ء یک ذو معنی مشترک لبرے ماں فارسی ء گور جنگلی حر ء قبر ء گشتت۔

”گور:- (ف) گور خر کا مخفف، جنگلی گدھا۔ قبر“ 7

ماں بلوچی ء لبرے گور گیشتر شاہگان انت ء ایشی ء معناسک باز انت۔ گور بلوچی ء لہتیں مردم زبیرا ء اوں گشتت ء قبر ء اوں گشتت، یک ماہیگے ء نسلے نام اوں گور انت آسک ء چک ء اوں یک عمرے ء گور گشتت۔

”گور: آسک ء چک و ہدے یک عمرے ء سر بیت آئی ء گور گشتت کہ سک باز کاہ وارت۔ انچو کہ پس ء چک ء شنک ء پدا گہ عمرے ء گتاچ گشتت۔ ہے وڑ ء آسک ء چک ء یک عمرے ء گور گشتت“ 8

”گور: یک پیمیں ماہیگے کہ وزنی چہ پنچصد گرام ء (نیم کلو) ء بگرداں سی کیلو ء ہم رسیت ء دراجی ای چہ بیست سینٹی میٹر ء بگرداں دو میٹر ء ہم سر بیت۔ پوست ء رنگی ملیشی ء پری رنگ انت ء گوشت ای اسپیت انت، ہڈی ای نازرک انت ء جاگ بیت، سک تا مدار انت۔ چہ نارشت ء گیشتر پچت ء کبابی کنت، فارسی زبان ء گور ماہیگے ء ”شیر ماہی“، گشتت۔ گور قبر ء اوں گشتت“

”گور: (گ و ر) گور ہر: جنگل ء ہرے کہ سیاہیں کٹھے مان (9) ماہیگے بازو ش ء وشتا میں، ایشی ء بازات انت کہ چہ آیاں ہر گور، گور چک، تو لگوزا تنگین انت۔

کبر، مانش“ 10 ”بچار بت“ 11

فقیر شاد ء اوں وتی نبشتانک ء تھا گور ء بزانت (جنگلی گوک) شوندا تگ 12 کہ آ اوں ردانت۔ اگاں بلوچستان ء تاریخ وانگ بہ بیت گڑا مارانہ مکران ء ہند ء دمگاں زبیرا ء چیدگ گندگ ء کانت ناں کہ جنگلی گوک نیگ ء ناں کہ بارہ سینگہ ء البتہ کوہی حر مکران ء دمگاں باز انت لینے آگور حر ء نام ء زانگ نہ بنت۔ پر چاکہ جغرافیہ ء ہر بہرے وتی وتی جتا میں جانور بنت ء زبیرا قدیم ہندوستان ء قدیم ایران ء جغرافیہ ء جانور نہ انت ء ناں کہ اے قدیمیں ماکن زبیرا ء وجود ء آثار دست کپتنگ انت۔ زبیرا ء جنگلی ء اصل جغرافیہ افریقہ انت۔ ء زبیرا اے جغرافیہ ء جانور نہ انت۔

بیگاہاں ہسیدی کرگشنگ

گوری گوشت، گوں آسکانی نمونہ، نزیکی کنت۔ خچر، گوشت ورگی چیزے نہ
انت۔ چرے بتل، چے زاہر بیت، ہما بتل، پزوری کنتہ ”خچر“، دکت، گورواکی آسکانی
نمونہ یے منگی انت“ 15

”پزوری کسہ: بختاور، تال، دارے کہ ہر روج گوری گوشت وارت پدا بیگاہاں ہسیدی
کرگشنگ، بزاں کرگشنگی ونگ۔ ہسیدی، بزانٹ ونگ انت۔ وشریں گوشت ونگ،
گوشت انت۔ بختاورے ہر روج وارت گوری گوشت، بیگاہاں کرگشنگی ونگ“ 16

رشید خان، دیما آؤر تنگیں ہے بتل، چہ جبرگیشیت کہ گور ہما آسک، کسانیں چک انت جنگلی گوک پمیشکانہ انت کہ
ایشی، روایت ماں مکران، آگاں بہ بیت کزا کسانیں کسائے، بیت یا نہ بیت پدا اے گپ، اوں ہچ وڑیں مستندیں روایت یا ثبوت
نیست کہ بالکتر، جنگلی گوک مزنیں کسائے، بوتگ۔ خچر، بوراگاں بہ بیت گڑا، بالکتر یا نزیکیں میتگ، واہندانی بنت کہ آہانی
گردار، گاہ، کدیم، واگ اوں ہما واہندانی دست، بیت۔ چومزنیں کسائے، یلہ چراو، نہ بنت کہ یک ہندے پہ چرگ تباہ بہ کن
انت۔ بوت کنت کہ پیسرا گوک، نام گور بوتگ، نوں اے لبرمتر وک انت پرچاکہ گوکانی، رب، گورم کشتت۔ ہے بتل، تھا کہ
گوری گوشت، ورگ، بابت، گشنگ بوتگ، ادا پڑ بیت کہ گور بلوچی، زبیرا، جنگلی گوگ یا خچر، نہ گش انت پرچاکہ گوری گوشت،
ورگ، روایت و ہدے دست، کپتنگ گڑا، عہدی بلوچانی کرا، گور ہما آسک، کسانیں چک انت کہ بتل، دو می بند، تھا گوری گوشت،
مقابلہ، ہسیدی کرگشنگ آرگ بوتگ، نہ گپ گیش، اتگ کہ ہر روج، بیگاہاں نازر کیں گوشت وارت۔ گپ کہ اجگیس گوشت،
ورگ، کنگ بوتگ، نہ جنگلی گوک، بور، بارہ سینگ، زبیرا، ادا، دانت، چوش اوں ہر حوالہ، دانت کہ یک جا ہے جنگلی حر، زبیرا،
گورگشنگ بہ بیت، دگر، روایتی، تھا آئی، گوشت، ورگ، گپ بہ بیت۔

بالکتر، گوران نامیں جاگے است بازیں نبشتہ کار نبشتہ کن انت کہ میر و گورانی رندا کپتنگ، گورے کشتنگ انت پمیشکا
اے جاگہ، نام گوران انت۔ یلے ہے بتل، پندر، قصہ، بیان کنوک و تی گپاں و ت رکن انت پرچاکہ اے بتل پیسرا، پ شگان گشنگ
بوتگ کہ میر و، چوشیں بے سدی، پد گور بالکتر، و تی چراگ جاہ جوڑ کن انت۔ اے ایوک، یک قیاسے بوتگ پرچاکہ میر و
موجودگی، گوراں بالکتر و تی چراگ جاہ جوڑ نہ کنگ کہ میر و گوراں بہ جنت۔ ایشی، چہ پڑ بیت کہ اے جاگہ، نام گوں گوراں ہچ
ہمندی ندرایت بلکیں ایشی، نام، سوب دگرے بوت کنت۔ بس اے تہنا پیش گوشی کنگ بوتگ کہ پدچہ میر و، بالکتر گورانی

چراگ جاہ انت۔ اگاں میروءءگور بہ جتیناں گڑاے شگان میروءءراجنگ نہ بوتگ آت کہ آ بے سُدیں حاکم ایت ہے قیاسء
راست بوہگ ءبابت ءعبدالغفار ندیم نبشتہ کنت کہ

”توار بخی جاوراں ہے گالوار دہ راست شون دات و بالکتر تاں روچ ء مروچی آسک ء
گورانی لیب جاہ و شکار جاہ انت۔ پیشی آبادی ووشحالی پشت نہ کپت آنت۔ نوں چٹ ویران
و گیا بان انت۔ چہ اے توار بخی جاوراں بلوچ اولس ء سبق گپت۔ میروءء ناپسندی لٹءءرا
یک جاندی رنگے دات کہ اگاں اے حال بوت تہ بزاں حیر میت۔ ہے توار بخی جاوراں
بالکتر دی جاندی کتہ“ 17

ہے جاگہ گوران ءبابت ءرشید خان نبشتہ کنت کہ

”گورانی کنڈگ: بالکتر ءدیم پہ پھجگور ءر وءے دو کنڈگ کیت، یکے ماتیں گورانی کنڈگ
انت ءدومی چکھیں گورانی کنڈگ انت۔

پژدءء کسہ: بالکتر ءہے ڈمگ ءکوچک کشار بوتگ انت۔ گور ءیک ماتے ءچکے پہ کشاراں دُز بیتگ۔ کشارانی واہند ءواجہ ہے گورانی
رند ءکپتگ آنت، ماتیں گور، ماتیں گورانی کنڈگ ءبُن ءجنگ ءدور اش داتگ ءہے واستہ ایشی ءماتیں گورانی کنڈگ گوش آنت۔
پداچک، چکھیں گورانی کنڈگ ءبُن ءجنگ ءدور داتگ اش، ءپمیشکا اے چکھیں گورانی کنڈگ ءنام ءآشکارا انت۔
چرے گورانی کنڈگ ءچے، گوروتی شکل ءدروشم ءزاہر انت، ثابت انت گورگشت نخر ءء، وکشی ءجنگلی“ 18

روایت ہمیش انت کہ ہے جاگہ ءدو کنڈگ آنت یکے ماتیں گورانی کنڈگ گشتگ بیت ءدومی چکھیں گورانی کنڈگ، بلئے پہ
نام ءاے گوں دلیلاں ثابت نہ بیت کہ اداکسے ءگور جنگ ءکشتگ آنت، بوت کنت کہ اے جاگہ رندا ہے نامانی سرا ایر کنگ بوتگ
آنت، اے بے دلیلیں روایت آنت کہ ایشانی راستی ءگنجائش باز کم انت۔ رشید خان وتی کہاں ہے روایت ءتہاوت رد کنت اوہلی
حوالہ ءتہاگشتیت کہ گور آسک ءیک تہرے بلئے ہے روایت ءتہا پداگشتیت کہ گور نخر ءجنگلی وکشی ءگشت۔ وہدے کہ من پیسرا
بیان کنگ کہ زیر امانے جغرافیہ جانور نہ انت، ءبور ءنخرانی کاہ ءکدیم ءدیمز وراواں اے جانورانی واہند انت ءایشاں پہ چراگ ءبے
لگام مل دینگ نہ بیت، کہ دگرانی کشاراں آدرو بہ کن آنت ءکشارانی واہند ایشاں بگشت۔ پمیشکا اے یک و تساچیں قیاسے ءچہ گیش
دگہ بچے نہ انت۔ پرچاکہ ہے درگت ءبچ رنگیں تاریخی یا شعری یادگہ نبشتہ حوالہ دینگ نہ بوتگ۔

سید ظہور شاہ ہاشمی ءردا ہے جاگہ ء نام گوران انت ء ہما یک مزین کنڈگے است، آہے جاگہ ء گوراں چک ء ذکر ء کنت بلئے گوراں مات ء ذکر ء نہ کنت۔ آئی ءردا یک لس شکاری یے ء ہما گور جنگ انت بلئے چونہ گشیت کہ میر ء یا کہ بالکتر ء کشارانی واہنداں پہ کشارانی آدر وکنگ ء آسر ء گور جنگ انت۔ سید ظہور شاہ ہاشمی اوں گور ء زیر الیکیت کہ آئی ء حوالہ من ساری داتگ آت۔ بلئے اے گپ پڈرانت کہ زیر اے جغرافیہ ء جانور نہرانت۔ ماں سید گنج ء آنبشہ کنت کہ

”گوران: یک باز برزین کنڈگے کہ پچگور ء کچج ء میانجی ء کپتگ، گوش انت کہ آ زمانگ ء کچج ء پچگور چہ یک ءد گر ء پھک سستگ انت۔ کس ء یک ءدگہ جاہ ء پر اے راہ ء رو ء آکر ت نہ کر تگ۔ یک رندے یک شکاری یے پہ شکار ءدر آتنگ آت۔ یک گورے گوں چگہ ء آئی ء دیست، رنداش کپت گور ء چک یک کسانیں کنڈگے ء جتے کہ چہ گوران ء جہل انت ایسی ء نام ”گوراں چک“ انت گور ہے کنڈگ ء لک کپت شکاری ء ہم دل کرت ءرند ءے کپت۔ ہے کوہانی سر ء لک کپاں داں دومی دیم ء تر پ ءرس ات ء گورے جت۔ اے ڈول ء اے یک باز مشکلیں کنڈگ راہے جوڑ بوت ء کچج ء پچگور ء روگ ء آہگ۔ نگج بوت۔ پے سبب ء اے کنڈگ ء گوراں گش انت“ 19

سید ظہور شاہ ہاشمی ہے درگت ء ہج وڑیں تاریخی نبشتی یا کہ شعری حوالہ نہ دنت، تنہا شکلنگیں زبانی روایتاں وتی زبان ء بیان کنت۔ آئی ء ہے روہی ء سراچد و پیش اوں نگدکنگ بوتگ کہ آتاریخی واقعاہاں وتی زبان ء انچو بیان کنت کہ گشے مسترین دلیل آئی ء زبان انت بلئے اے گپ ء تاریخ ء علم نہ مذیت کہ تاریخی گپاں ابید حوالہ ء وتی زبان ء بیان کنگ بہ بیت۔ پر چاکہ ادا اے گپ پڈرانت کہ آدگے زمانگے ء واقعہ انت ء سید ظہور شاہ ہاشمی ءدور باز پشت انت پمیشکا ادا زمانی فصل کیت ء اے جبر ابید حوالہ ء مستند منگ نہ بیت۔ دومی جبر و ہدے گوروت آسک ء چک ء گشنت گڑا آئی ء مات ءرا گوریں مات گشگ نہ بیت۔ سید ظہور شاہ ہاشمی ء اے گپ ء تہاواں ہج سنگنی نیست کہ شکاری گور ء کشیت ء اے جاگہ راہے جوڑ بیت ء پہ گور ء کنگ ء ہے کنڈگ ء چہ پچگور ء کچج ء روگ ء آہگ۔ نگج بیت۔ اے ایوک ء یک زبانی روایتے کہ ہر کس وتی رنگ ء بیانے کنت ایسی ء مسترین سوب ہے تل ء تہا لبرز گوران۔

ادا اے جبر اوں پڈر نہ بیت کہ پہ گور ء کنگ ء جاگہ ء نام چتور گوراں بوت کنت، بلئے و ہدے ماتاریخی کتاباں پٹیں گڑا مارا ماں قدیمی زمانگ ء لبرز گوران دست کپیت انچو کہ دشت گوران یک دگے ء نام انت۔ ہے پیمانصیر خان احمد زئی وتی کتاب تاریخ بلوچ و بلوچستان ء تھا 594 پیش چہ مسجء ملک توران ء میر گوران نا میں بادشاہے ء حوالہ ءدنت اردو ء نبشہ کنت۔

ترجمہ :

”وہدے امیر گوران و تپت براخم و پیش پد نامینگ بیت گڑا ملک توران و ہر دگم و ہر گور و امن و ایمنی بیت۔ ہمیشکا گوران و تپت بادشاہت و بیار و روم دنگ و ہج پیمانہ جبال نہ بیت 20 قدرت و 550 پیش چہ مسیح و سلطنت مادستان و شاہی خاندان و ویرندانی و امیر گوران و تپت و نبشتہ کنگ ات کہ آئی و دیست و زوت کوروش و تحت نشینی و پد، آچہ اے دنیا و پت۔ ہے پیمانہ پیش پداں ماں توران و تپت حاکمی و دومی دؤر بندات کت“ 21

نصیر خان احمد زئی و ردا امیر گوران و ماں توران و حکمرانی و زمانگ چہ حاشی سلطنت و پیسری زمانگ انت و آزمانگ و ماں اے سرزمین و زر تپتی مذہب و منوگر آتش پرست چہ مند بوتگ انت۔ گوراں کنگ یا گوران و تاریخی ہمبندی گوں کجام زمانگ و انت اے یک جسے کہ ایشی و پتو پولگی انت۔ بلئے ادا اے جبر کشیت کہ گوراں یا گوراں کنگ و ہمبندی گوں گور و توت جوڑ کنگ بوتگ، بوت کنت کہ ایشی و تہا ہج راستی نیست کہ ادا گور کنگ بوتگ انت، اے یک قیاسے کہ لبرزی معناء چہ زورگ بوتگ۔ پرچا کہ ماں تارن و گوران و لبرز مارا چہ اے جاگہ و نام و امید پیش چہ مسیح و اوں دست کپیت۔ ماں بالکتر و گوں گور و دگہ نزیکیں لبرز اوں است انت کہ گوری کوہ، گوہری، ہنکین و گور ابندی و نام و زانگ بنت، پدا بتل و دومی دروشم و تہا ”میر و گوں لڑ و“ و روایت اوں است انت۔ بوت کنت کہ ہما آتش پرستاناں پیسرا گور کنگ بوتگ و ہے کنگ بوتگ کہ بالکتر، گورانی بزوں زر تپتیانی مال و دلو تانی چراگ جاہ انت و ہے بتل پداپہ بالکتر و ماضی و زر تپتی یا گورانی دو بر بند جاہ بوگ و گمان و کنگ بوتگ۔ بلئے ہے بتل و فکر و چہ پد بیت کہ اے ہما زمانگ و کنگ نہ بوتگ باز ند اے بتل دیما کنگ کساس ایشی و عمر و صدیا سئے صد سال بیت کنت کہ ایشی و ہمبندی گوں بلوچانی زندمان و انت بلئے چواوں بوتگ کنت کہ ایشی و پشدر باز کو نہیں تارن تہا بدایت و امیر گوران و زمانگ و تپت سرا بہ کشیت۔ بلئے بلوچ چا گرد و تہا ایشی و پشدر و قصہ و روایت یک پیام و گیشی و گوں دیما آہان انت۔ بالکتر :

ہے بتل و پش در و قصہ و پریس و چہ پیش ادا ملی بیت کہ بالکتر و دگم و بابت و تران کنگ بہ بیت۔ اے جاگہ و نام و سوب چہ انت کہ ایشی و بالکتر گشتنت ہے درگت و بالکتر و جند و چہ مندیں مردم یک تاریخی واقعے و روایت و بیان کنان و دیما آہان انت ہے درگت و آہانی کنگ ہمیش انت کہ ہے روایت چہ پیش و اود و پیریں مردماں سینگ در سینگ بیان کنگ۔ آگشتنت کہ ”بالکتر و نام پیسرا“ ”باگ سبز“ بوتگ پرچا کہ بالکتر سر سبز و آبادیں دگے بوتگ۔ اودا ہڈی نامیں زور آوریں مردمے چہ مند بوتگ کہ آ

ہو شاپ دگ تنک ء یک جنک ء سراعاشق بوتگ ء آئی ء چہ جنک ء پت ء آئی ء جنک ء حاطر ء وتی سانگ ء جبراش بُرتگ، گڑا جنک ء پت ء پہ سانگ ء منگ ء ہے شرط ایر کنگ کہ تو کیلکوری ء کور ء چہ تنک ء جہل بُر ء مئے دگ ء نیمگ ء ترین گڑانوں من وتی جنک ء گوں تر اسانگ دیاں۔ ہے بیما ہڈی کیلکوری ء کور ء بریت ء چہ تنک ء جہلا ایر دنت ہے کیلکوری ء کور ء کہ پیسراچہ ”باگ سبز“ ء تھاچہ گو سنگ نوں پر تربیت ء تنک ء نیمگ ء روت۔ گڑاچہ آپ ء کمی ء سوب ء ”باگ سبز“ ویراندان بیت۔ مردم ہے گشت کہ باگ ترا تگ بزاں ویراندان بوتگ۔ ہے وڈا باگ سبز ء روایت ہلا س بیت ء باگ تر ء نام ء روایت دیما کنیت ء ہے دگ ء نام ”باگ تر“ جوڑ بیت۔ چہ بازیں و ہدانی گوزگ ء پد لبز باگ تر، بالکتر جوڑ بیت“ 22

بوت کنت کہ اے روایت ء تہا راستی مہ بیت پر چاکہ چشیں زور آور نیست کہ ایک مز نہیں کورے دپ ء ایوک ء بہ تربیت ء دگ نیمگے پہ کور ء راہ تچ بہ کنت۔ دگہ میتگانی مردم اوں نہ لوٹ آنت کہ کورانی دپ پہ زور آہانی میتگ ء نیمگ ء تربیتگ بہ بنت پر چاکہ کور پہ میتگاں و شحالی ء ہمراہی ء تہا ہی ء اوں سوب جوڑ بوت کن آنت۔ کور کہ ہار کن آنت آپ وتی راہ ء وت بدل کنت ء دگے نیمگے ء روت۔ اگاں کیلکوری ء کور ترا تگ گڑا کور تر گشگ بوتیں، پر چاکہ دگ ء نام کہ باگ سبز بوتگ دگ ء جندنہ ترا تگ آوتی جاگہ ء بر جاہ انت بلئے ہے جبر ء تہا کی راستی ء شک است کہ بگندے چہ کور ء قدر تی ترگ ء باگ سبز ء سماجی ء دیمروئی ء و شحالی ء تہا ضروری بدلی اتنگ ء آچہ وتی اصلی دروشم ء ترا تگ۔

بالکتر چہ تربت شہر ء ۵۱۰ کلومیٹر دور شمال مغرب ء نیمگ ء یک دگ ایت۔ ہے پیا بالکتر چہ پنجگور ء دیم پہ تربت ء اوں ۵۱۰ کلومیٹر دوری ء سر انت۔ بزاں بالکتر پنجگور ء تربت ء سفر ء میانجی ء یک دگ ایت۔ بلیدہ ء راہ اوں بالکتر ء تہا گوزیت۔ بلیدہ چہ بالکتر ء ۰۰۱ کلومیٹر دور انت۔ بالکتر ء میتگ دو بہرانی تہا انت۔ یکے گشت مشرقی بالکتر ء دومی ء گشت مغربی بالکتر۔ مغربی بالکتر تربت ضلع ء تہا انت ء مشرقی بالکتر پنجگور ضلع ء تہا انت۔ میان ء شاہراہ گوزیت ء بالکتر ء دو بہرانی تہا گیشیت۔ ہائی سکول پنجگور ضلع ء تہا کنیت ء گرلز مڈل سکول ء سپتال تربت ضلع ء تہا۔ بالکتر یک پر اہیں کوچگ ایت کہ آئی ء تہا بازیں میتگ است آنت۔ بالکتر وت یونین کونسلی نہ انت۔ مشرقی بالکتر کہ پنجگور ضلع ء تہا انت، آیونین کونسل کیلور ء تہا کنیت ء مغربی بالکتر کہ تربت ضلع ء تہا انت، آیونین کونسل ہو شاپ ء تہا کنیت۔ ماں نو کیں عہد ء بالکتر باز پد منتگیں دگ ایت کہ اودا بجلی نیست ء تعلیم نہ بو ہگ ء برابر ء انت۔ راجکاری ء حوالہ ء اود ء مردم باز پد منتگ آنت۔ موبائل ء آسراتی اوں جوان نہ انت۔ یک قیاسے ردا اود ء جہہ مندیں مردمانی کساس پانزدہ ہزار انت۔ بالکتر ء مردمانی کار و کسب ء وسیگ دار ء پیش ء برگ ء ماں تربت ء پنجگور ء برگ ء بہا کنگ انت۔ اودا پینگ ء کوری ماہیگ اوں بے کساس ء دست کپیت ء چراگاہ اوں باز انت۔ بالکتر ء جہہ مندانی گشگ ء ردا اود ایک کلریں

ڈاکے است انت و ہدے کہ ہور بیت گڑا ہے ڈاکے ہاں شش ماہ آپ اوشتیت و ہدے کہ آپ اُشان کنت گڑا اودا قدرتی واد جوڑ بیت بالکترے مردم داں مروچیک و واد بہانہ زور آنت و ہے ڈاکے کلماں چہ واد جوڑ کن آنت۔ بالکترے بازیں تاریخی چیدگ اوں تاں مروچیک است آنت کہ آہانی تہا یک جاگے نام گوہری، منکین انت کہ نلی آنت۔ بالکترے مردمانی زبانی روایت واد اے جاگے پمیشکا نلی گشگ بیت کہ ادائل واد چک باز بوتگ۔ بالکترے بازیں مردم گشتنت کہ اے ہما مالداریں گوہر جتی بوتگ کہ چاکر رند و گوہرام لاشاری و میان واد جنگ واد اتلگ واد چہ مند بوتگ۔ بلتے اے جبر واد ثبوت نیست کہ اے ہما گوہر بوتگ۔ ہے گوہری، منکین و کرامز نیں دانچوپ و پیمیں سنگ واد جنتر انگہ کپتگ آنت۔ ماں نلی تاریخی قبرانی چیدگ است آنت کہ اود واد مردمانی گشگ انت کہ اے ترک لشکر واد قبر بوتگ آنت۔ ہما یک کوہے نام اوں گوڑی کوہ انت۔ کہ اودا لتیں بلوچی دوچانی پیمیں نقش سنگیں سنگ 2009 واد رنگ بوتگ آنت۔ ماں گوڑی واد لشکر واد ارش واد چیدگ اوں است آنت کہ آہانی تہا کوہیں قبر واد آسانی ٹپ واد قبرانی کپتگیں شک واد آنت۔ بالکترے واد مب واد یک مز نیں واد کوہیں چاتے اوں است آنت کہ آئی واد مزاری چات گشتنت۔ ہے چات سک جہل انت واد پراہی واد چار گوارز بیت۔ یک جاگے نام گوار بندی انت کہ اودا سنگ واد بستگیں بند واد ڈگار انگہ است آنت۔ ہے سنگ واد بندانی بابت واد لیکہ تاریخی کتابانی تہا است انت کہ ہے رنگیں زرتشتیانی بستگیں سنگ واد بند واد ڈگار ماں بلوچستان واد بازیں ہند واد دمگاں انگہ است آنت، ہر واد ہی واد نوزد ہی قرن واد دمب شناساں ہے بندانی بابت واد لیکہ دیما واد بوتگ کہ گوار بند، بزماں آتش پرستانی بند، کہ بلوچستان واد کوہانی دمگاں بازیں کسا واد گندگ بنت۔ بلوچ اوں ہے بنداں گوار بند گشتنت، کہ آ اوں راست آنت پرچا کہ سے ہزار سال واد چہ پیش اسلام واد وجود نہ بوتگ۔ ہما کساناں کہ بون پیر واکاں ہے بند جوڑ کنگ آنت ہما آتش پرست بوتگ

انت 23

بالکترے میر و:

اگاں ما بلوچستان واد تاریخ واد نبشتی روایتاں بہ چاراں گڑا مارا اتنا یک میر واد بابت واد سرپدی رسیت کہ میر گل خان نصیر واد تاریخ بلوچستان واد تہا آئی واد بابت واد ذکر کنگ کہ میر واد قمبر واد نسل واد مردم بوتگ کہ آئی واد پسماندگ دیمتر امیر وانی واد نام واد نامدار بوتگ آنت اے ہما زمانگ واد گپ آنت کہ براہوئی قبیلہ بلوچانی سردار بوتگ۔ میر واد یک لالچی واد بہادر واد بوتگ۔ آئی واد تہا دریں قبیلہ زرتنگ آنت واد گوں منگولاں ہما ہداری کنگ واد ہما ہانی حاطر اجنگ کنگ۔ منگولانی پلمہ مرزی واد گرگ واد حاطر آئی واد نچو چا پلو سی کنگ کہ چھپر، زیارت واد دشت گوران واد چہ واد اوڑاناں واد کنگ واد مارا پ، سیاہ گنب، گدر واد سوراب واد چہ جد گال واد کنگ آنت واد آہانی زمینانی سراوت قبضہ اش کنگ واد نشنگ۔ 24 اے اوں بوت کنت کہ بلکیں میر واد ہمیش آنت پرچا کہ ہے حوالہ واد تہا دشت گوران واد اوں

ذکر است انت ء بگندے بالکتر ء لٹپہ علامت بتل ء تہا جاگہ دینگ بوتگ انت۔ ماں بالکتر ء میر و نامیں حاکمے ء بوہگ ء نبشتی روایت
تہنا مارا ہے شعر گوئیں بتل ء آئی ء پشدر ء قصہ ء روایتی رنگ ء تہا دست کپیت۔ ہے قصہ ء ہند بالکتر انت ء قصہ ء کارست میر و انت
بلتے پدا ہم بالکتر ء تاریخ ءپوکارى المی بیت کہ راستی میر و نامیں مردے کدی بالکتر ء حاکم بوتگ یا اتاں۔ پرچا کہ بتل ء دومى در و شم ء
تہا میر وء جاگہ ء ”میر ء گوں لٹ ء گنداں“ ء روایت اول است انت۔
میر وء بتل ء پشدر:

ہے بتل ء پشدر ء قصہ ء روایت بازیں نبشتہ کاراں دیمآ اور تک بلتے آہاں بچ وڑیں پوکارى گئی پہناتے ء تاریخی حوالہ ء ثبوت
نہ داگ تہنا ہر کس ء کہ ہمارنگ ء اشنگنگ ہما وڑا نبشتہ کنگ ہے درگت ء بالکتر ء گوں ہمگر نچیں ہے بتل ء پشدر ء قصہ ء بابت ء
اشرف سر بازی نبشتہ کنت کہ

”اے بتل ء پشتر ء داستان چوش انت کہ دؤر ء باریگاں مکران ء بالکتر نامیں شہرے بوتگ کہ آشہرتی و ہداں سیر ء آبادیں شہرے
بوتگ۔ شہر چہ کہن ء کار یزاں پُرات، ملک آبادات ء مردم شاد ء و شمال انت۔ بالکتر ء حاکم و ہدے مررت گڈا حاکم ء مرک ء پدا آئی ء
بچ میر و بالکتر ء حاکم جوڑ بوت۔ ہما د لگوش کہ میر وء پیت ء حاکمى ء و ہداں پہ ملک ء سیری ء آبادانی ء ملک ء مردمانی و شى ء و شمالی
یا مشکل ء دلسیہیانی گار کنگنگ ء نیمگا داگ آت، میر وء پہکا آچہ دل ء برت ء ترانگ دؤر دانت ء و تی ملک ء مہلوک ء سیری ء و شمالی ء
بدل ء آئی ء و تی در ستیں د لگوش ء و ہدے پاس پہکا پہ سئیل ء شکار، بنگ ء شراب ء شعر ء سازانی مجلس ء دیواناں گوازینت۔

ملک ء مردم چہ آئی ء دست ء سگ شیز ارتت بلتے آہانی دست نہ ر سنگ آت۔ و ہدے کہ عاقل ء دانائیں مردماں اے حال
دیست، آسک پدر د ء د لکران بوتنت۔ آہاں وس کت کہ وتی ملک ء حاکم ء پہ تچئیں کشک ء بیار انت، بلتے چہ آہانی واک ء وس ء وڈن
آت۔ پہ ہے خاطر ء یک عالم ء زانکار یں مردے ء ہما و ہداں اے پیش گندی کت ء گوں مہلوک ء درائینت

چو کہ من میر وء لٹ ء گنداں

بالکتر گورانی چراگ جاہ انت“ 25

اشرف سر بازی ہے پشدر ء قصہ ء تہا کشیت کہ میر وء وتی ملک ء و شمالی ء مہلوک ء سیری نہ مارا تگ ء وتی و ہدے سیر ء شکار ء
بنگ ء شراب نوشی ء گوں شعر و زیملاں گوازینتگ۔ چرائی ء ہے کردگانی پد کردگ ء آسرا ہے بتل گشگ بوتگ۔ بلتے اے اوں
جیڑگی جبرے کہ اشرف سر بازی ء بیان کنگئیں سوب ء سیادی گوں انوگیں زمانگ ء کردگاں دپ وارت، پرچا کہ ادا اے جست
اوں پاد کئیت کہ میر و کساس پانزدہمی قرن ء یک کسانیں کلگے ء حاکم بوتگ، انوگیں عہد ء سکیں مز نہیں ء دیر وئی کنگئیں شہرے ء

تہا جہہ منند نہ بوتگ کہ آدورے اے پیہیں عیش و نوش آسراتی آئی و دست بہ کپیت۔ اشرف سر بازی و بیان کنگیں ہے پشدرے قصہ و چہ ہے جبر گیش ایت کہ اے بتل پہ بے پرواہی و مزن شانی و پیر بندی و عاقبت و سر آشنگ بوتگ۔ ہے بابت و بالکتر و جند و جہہ مندانی گورا اوں ہے روایت بر جاہ انت آہانی گورا میر و و ڈرامائی قصہ باز دلکش انت آہے روایت و چو اے رنگ و گشت کہ

”میر و سکیں مزن نامیں و ہست مندیں حا کے بوتگ آئی و دور و بالکتر باز سر سبز و و شخال بوتگ و کشت و کشار سک باز بوتگ۔ گڑا گوراں مہلوک و کشاراناں چرتگ و ڈگا و ویران کنگ انت۔ بالکتر و مہلوک باز تنگ دست بوتگ۔ میر و کار و کسب کور و ماہیگ گرگ بوتگ۔ چہ در و یک گوہر نامیں مالداریں جنین آدمے اتنگ۔ آئی و دیستگ کہ بالکتر و مہلوک سک تنگ دست انت و میر و بے سدھ انت و ماہیگ کپیت۔ گڑا ہے جنین و میر و و اشکان جنگ و گشتگ کہ

چو کہ من میر و لڑ و گنداں

بالکتر گورانی چراگ جاہ انت

ہمدا میر و زہر کپتگ و توی زہم و اسپر اش و رتگ انت و گورانی رندا کپتگ و پنجگور و بالکتر و میان و گوراش گوں چکاں جنگ انت۔ پدا ہے جاگہانی نام ماتیں گوران و چکیں گوران ایر کنگ بوتگ انت۔ لتیں و ہد و پد میر و پدا شنگ کور و ماہیگ و گرگ و گڑا آہودا گورم و کپتگ و مرنگ۔ کہ آگورم و نام میر وی گورم و نام و زانگ بیت۔ ہے کور ہنگول و کور انت کہ بالکتر و کورانی توک و گوزیت و گیشکور و ہوار بیت۔ ہے کور و تہا میر وی گورم انگہ است انت کہ دھ سر و کس اس و آہے مان و آئی و آپ بجر ہلا س نہ بیت“ 26

بالکتر و جند و جہہ مندیں مردم ہے قصہ و کارست میر و کردگ و دگہ رنگے و بیان کن انت۔ آمیر و و شراب و بنگ نوشی و عیش و نوش و گپ و نہ کن بلئے بالکتر و تہ و روایت و تہا میر و کردگ سک کسان و یک لس کردگے کہ میر و بالکتر و حاکم بوتگ و کور و شنگ ماہیگے کپتگ و گورم و کپتگ مرنگ۔ نوں اے اوں جیرگی جبرے کہ یک ہندے و حاکم چتور کور و ماہیگ کپیت و تہا کپیت۔ حاکمانی و تی بازیں کار دار بنت کہ آپر اہاں کار و کسب کن انت۔ ہے روایت و ہے پد ر بیت کہ میر و حا کے نہ بوتگ۔ بالکتر و مردمانی کرا اوں ہما گورانی کنگ و روایت ہما رنگ و انت کہ بے دلیلیں رنگ و بیان کنگ بوتگ۔ بتل و دیما آہگ و سوب اوں بے دلیل انت کہ یک مالداریں جنینے و ہما ساعت و توی دپ و گپ بتل و رنگ و گشتگ۔ ادا و نچو زانگ بیت کہ بتل و پشت و اصل واقعہ بگندے ہے بالکتر و میر و انت بلئے بتل و گشتگ و سوب پد ر نہ انت۔ ہر کس و ہے بتل و چہ پدا لیشی و راوت معا کنگ و جہد کنگ۔ ہے وڑا عبد الغفار ندیم اوں ہے قصہ و بیان کنت و گشتگ کہ

”ادامیر ویک تاریخی مردے بالکتر ماں مکران آئی کو ہمیں تاریخی جاگے کہ پہ وتی آبادی آئی کشتہ کشار و شمالی سک نامے کشتنگ ات۔۔ میر و ہمے جاگہ سردارات بلے سکین بے پروا ہے ات۔ آئی وتی ہندے ملک آگتری مردمانی و شمالی نیمگہ ہج دگوش گورنہ کرت۔ آوہدے کو اسے مارت کہ بالکتر اے سر سبزی شادابی باغ کچلاگ آ سیری و شمالی اے ڈولیں سردارے برکت اتاں دیراں پشت نہ کپیت انسانانی اے جگمیں شہر زوت ہنچیں ویران جنگل بیابانے جوڑ بیت کہ آلوکا گورے آسکانی ترد جاہ

چراگ جاہ جوڑ بیت“ 27

اے بتل پشدرے قصہ روایت ہر نبشتہ کارے گورے یکیں رنگ دیما اتنگ۔ عبدالغفار ندیم بیان سنگیں قصہ اوں ہمیش انت، بلے ادمیر و کردگ پدر نہ انت کہ میر و کجام رنگ بے پروا ہی کنگ؟ بتل دیما آگہ سوبے تھا کو دلیل است کہ یک کو اسے ہے مارتگ کہ اگاں میر و وتی بے پروا ہی آیل مہ دنت گڑا بالکتر گورانی چراگ جاہ جوڑ بیت۔ ادا ہے زانگ بیت کہ کسے میر و دیما ہے بتل ہما دمان پہ شگان نہ کشتنگ۔ ہے درگت فقیر شادے نبشتانک تھا اوں واقعہ ہے یکین انت بلے آئی افسانوی رنگ دیما آوڑتگ پمیشکا اداے قصہ تھا و تساجیں خیال اوں گندگ آیت واقعہ کمو ہے بتل خلاف لہنتیں سوال چست کنت۔

”اے بتل باروا چوگش انت کہ وہدی زمانگہ بالکترے دگ سک کشار آباد بوتگ۔ اے دگ سردار میر و بوتگ۔ گڑا ہے روچانی توکا گور (جنگلی گوک) باز بیتگ آ، سک ڈوڑ بوتگ انت شپے اتک انت بالکترے کشار اش چرتگ انت روجے وت آرا ماں کوہے چیر اش داتگ۔ گڈ سرے دہکان اتک انت، میر و اش حال دات کہ گور ڈوڑ انت آہاں بالکترے کشار شپچر کنگ انت کشار اتاں آدرہ کنگ اش۔ اے باروہے تو یک تو جیل ہنرے کن۔ گڑا میر و گوں دہکاناں گشتہ ”شر انت“ آپدے چہ ہے گپے بہال بوت۔ اودے دہکان چہ بازیں نندگے چارگ دم برت انت نون آہاں او پار نہ شت، پدے اتک انت۔ وہدے سردار آہاں گندیت وتی قولے ترانگہ کپیت۔ دہکان بلوٹنت کہ سردارے حال بدینت کہ نون کشار پھکے گوراں آدرہ ہلاس کنگ انت، بلے میر و پیش کپتے چہ

دھکاناں جسٹ کت کہ ”باریں بالکترء کشار چون آنت؟“ دھکانانی گورءء دگہ جواب

نیست آت، آئیاں چہ چلمنی ہاڈہورءء دلء سوکء گشت

چو کہ من میروءء گول لٹء گنداں

بالکتر گورانی چراگ جاہانت“ 28

فقیر شادء ہے تل رد نبشتہ کنگ ادااے تلءدومی دروشم آنت کہ چونبشتہ کنگ بیت ”میرء گول لٹء گنداں“ ء آئیء تلءپشدرء روایتء تہا بازیں رنگے ء و تساجی کنگ۔ آشیت کہ گور شپء چرگ ء اتلگ آنت ء روجء کوہ شنگ آنت۔ میرودھکاناں حال داتگ ء میرووت سرپد نہ بوتگ ء میروءء یک روچے دھکان بالکترء کشارانی بابت ء جسٹ کنگ آنت۔ آئیء اے نہ گشتگ کہ میروءء بے پرواہی کنگ، شراب وارنگ یا کہ کورء ماہیگ کنگ، بلکین آشیت کہ میروچہ دھکانانی جبرء بے حال بوتگ، پمیشکا ہما ساعت ء پہ کشارانی پھریزگ ء بچ پیمیں گالیجے نہ زرتگ۔ ملے آئیء ہمارنگ ء اے واقعہ نبشتہ کنگ کہ زبانی قصہ جنگ ء روایت انت ملے تاریخی واقعہ چہ زبانی بیان ء روایت ء بازجتا بیت ء تاریخ ء زبان ء نبشتہ کنگ بیت۔ پمیشکا اداا ہے یکیں قصہ ء تہا فقیر شادء افسانوی زبان ء تہا تل تہنا یک پسے ء برورد انت ء آدگہ کارست ء مقام یکین آنت۔ ادا تضاد ایش انت کہ چشیں مز میں تاریخی واقعے ء پد کردگ ء منتگیں تل بالکترء کشارانی آدراہی ء بچی ء یک پسے ء دروشم ء دیماتلگ؟ یا بالکترء ویراندانی ء پد دیماتلگ؟ یا بالکترء ویراندانی چہ پیسریک شینگے ء دروشم ء دیماتلگ؟ دومی جسٹ ہے پاد کئیت کہ آعہدء دھکاناں اے جو ہرمان بوتگ کہ اے رنگیں شعری دروردات بہ کن آنت یاوتی سردار ء دیم پد دیم گول تلال ایر بہ جن آنت ء پراہاں بربادی ء پیش گوشہ بہ کن آنت؟ پدا اے اوں سوال فقیر شادء روایت ء رد کن آنت کہ میروزاناں وت کجا بوتگ کہ دھکاناں شنگ حال داتگ یازاناں میروءء بالکتروت نہ دیستگ کہ چہ دھکاناں جسٹ کہ بالکترء کشار چون آنت؟ پدا گورانی شپء چرگ ء روجء کوہاں چیر بوگ ء روایت ء دیم آرگ ء تہا اوں بچ پیمیں ثبوت نیست۔

ہے تلءپشدرء ہرچ روایتے کہ دیماتلگ ء منی دست ء کپتگ آنت آمن ٹپاسنگ آنت۔ ہر یکے ء بیان کنگیں روایت

چہ دومی ء کموباز گستاقت۔ رشید خان ہے تلء روایت ء چونبشتہ کنت۔

”بالکتر یک کوچکے، کوچکے ء ہور بیتگ کوچکے ء کشار کنگ۔ میرو بالکترء مستر و کماش

بیتگ۔ میروء لٹء، میروء لشکر بیتگ۔ بالکتر کہ کشار بیتگ گڑا میروء لٹا چہ گوراں رکنیت

چتور؟

تیر کمانءسراآہنی نیزہ جنگ آنت گور تر اس داتگ آنت، یا تنگ جنگ آنت،
میر و گول لٹءبر جاہ بیتگ۔ و ہد کئےءنہ گپیت۔ پیرء آجز بوت۔ میروء لٹچہ میروء سست۔
میر واپوکءلٹءجک دیاں کوچکءچارانءپیداک آت۔ دو مسافرء دیست، میر و وہدء
گپتگ آت۔ گڑا بتل کار مرزکت ات۔ چوکہ من میروء لٹء گنداں بالکتر گورانی چراگ
جاہ انت۔ میر و چہ ہستاں ہلا س انت۔ بالکترء پان پاسیء کئے کنت؟ بالکتر الم گورانی چراگ
جاہ انت۔“ 29

چہ رشید خانء بیان کنگیں روایتء وانگء زانگ بیت کہ آئیء ہے بتلء آئیء پشدرء بابتء ہیچ سرپدی نیستء آئیء
نبشتہ کنگء رہنداں جو ان نہ انت انچو پدربیت کہ ایک نوک باہندی نبشتہ کاریے کہ آئیء گالردانی تہاچ ربط نیست۔ آئیء ہے
کسانیں واقعہ وتی چندء لبر زانی تہاوں بیان کت نہ کنگ۔ ہے بتلء قصہء گند تریں روایت کہ منی دیما گوستگ آرشید خانء نبشتہ
کنگین انت۔ آہے قصہء انچو بیان کنت گشے زانال آوت ہمودا گون بوتگ۔ آے جبرء چتور گشت کنت کہ تیر کمانء، سرا آہنی
نیزہ جنگ آنت گور تر اس داتگ آنت؟ میر و پیر اتء لٹء جک دیان اتء پیداک آنتء دو مسافر دیما پیداک آنتء آہاں میروء را
بالکترء کشارانی بابتء جست کتء آہاں بتل گشت۔ تاریخی روایتی بیان کنگء سنگین اسء علمی رہنداں نہ انتء رشید خانء
نبشتہ کنگیں ہے روایتء تہاچ پیہیں سرپدیء زانکار ی نہ ریت۔ آئیء بس وتی کتابء تاک پرنگئی بوتگ۔ بایدیں اے پیہیں
نبشتہ کار کہ آئیء تاریخی وانشتء رہنداں زانکار ی نیست آتاریخی پولکاریء چہ پھریزہ کنتء ر دیں روایت دیما میرایت، بایدیں
ہماروایت کہ ردانت ہماہانی راست کنگء جہدء بہ کنت۔

شے رگامء اوں ہے روایت دیما آورتگء تہنا ہے نبشتگ کہ اے بتلء تاریخی پشدر گول بالکترء حاکم میروء بندوک

انت۔

”چوکہ من میروء گول لٹء گنداں

بالکتر گورانی چراگ جاہ انت

اے شگانے پہ میروء کہ آئیء کمزوریء بود لائیء سببء بالکتر بر بادء ویراندان بوتگ۔
بالکترء ڈنء ڈگار یک وارے پدار سترء گورانی چراگ جاہ بیت یاد ژمنانی آماج بیت“ 30

شعبي رگام ۽ او ادا اے بتل رد نبشته کنگ که چد و پیش فقير شاداء هے ردي کنگ ات ادا اے بتل ۽ دومي دروشم انت که چو نبشته بيت ”مير ۽ گول لڙ ۽ گنداں“ ۽ بتل ۽ بالکتر ۽ پشدری قصه ۽ گول ۽ مبنديں دروشم چوش انت ”مير ۽ لڙ ۽ گنداں“ شے رگام ۽ بيان کنگيں روايت ۽ تهاون ۽ چ رنگيں پوکاريگی سرپدی نه رسيت آئی ۽ تنها ۽ ماوڑا شنگت هماوڑا هے بتل ۽ معنایان کنگ که هے بتل په مير ۽ شگان ايت۔ اے گپ تجک انت که بتل ۽ پشدر ۽ روايتی قصه ۽ گول بتل ۽ همدپ کنگ ۽ جهد هر کس ۽ وتی وڑا کنگ بلئے اے تنها په مير ۽ نه بلکيں په هر بدیں کردگ ۽ پیش داروکاں په آهانی پد کردگاں شگان ايت۔
مير ۽ لڙ ۽ لڙ ۽ پس ۽ مردی:

اے بتل ۽ پريگ ۽ حاطر ۽ من بلوچی عهدی بتلانی نيمگ ۽ رواں گڑا گول هے بتل ۽ هم دپيں دگه بتل ۽ ديم ۽ کيت که آهم په په ۽ مزن شانی ۽ درگت ۽ شدت پندی ۽ خلاف ۽ گنگت بونگ۔ من دو مینانی ”تقابلی“ پريس ۽ کناں۔ بلئے ايشی ۽ چه پيسر هے درگت ۽ بوهر کلانچی اوں هے دو نيل بتلاں ديم په ديم کنت ۽ هر دوکاں په یک رنگيں جاورانی شوندری ۽ يکيں بزانت ۽ زوريت۔

”چو که من پت ۽ مردی ۽ گنداں

مات منی هيت پشتي جنوزام انت

يا

چو که من مير ۽ لڙ ۽ گنداں

بالکتر گوارانی چراگ جاوانت

اولی بتل ۽ مانا ايش انت که چو که من پت ۽ کار ۽ کرداں گنداں مات په بون جنوزام انت۔ دومی بتل ۽ مانا ايش انت که چو که من مير ۽ گول زهم ۽ گنداں ته بالکتر ۽ آبادی دوگ ايت۔ اولی بتل ۽ مردم ۽ کوریں دلیری ۽ باندات ۽ درانگازی ۽ کنت که اگاں مردے ۽ مدام زهم کوپگ ۽ به بيت ۽ همک اڙ ۽ جنجال ۽ دست نی هور به بيت ته آئی زال ۽ پد جنوزامی انت۔ دومی بتل ۽ بے در ۽ بے وهدیں جنگ ۽ دواہانی آسر ۽ پشگرد ۽ پیش داريت که جنگ ۽ جدلانی آسر ۽ انسانی آبادی ختم بيت ۽ شهر ۽ مينگ تباہ ۽ برباد بنت۔ اے بتل انچيں جاوراں کار مرزبيت که مردم به ماریت که هے کار که بوگان آئی ۽ آسر شر نہ انت“ 31

ادابو هير کلانچی ۽ مرد مير ۽ گول زهم ۽ جنگ کنگ۔ بلئے آے بابت ۽ دگه حواله نہ دنت که مير ۽ گول کئے ۽ جنگ کنگ۔ البته هر دو بتلانی معنایکين انت۔ بتل ۽ اولی بند ۽ تها ترکیب پت ۽ مردی ۽ چه بتل ۽ بحر پشنگ، اصل ۽ هے ترکیب پس ۽ مردی انت۔

شے رگام ہے بتل، مرادی معناء چوش گیشینیت۔

”چو کہ من پستی دہاں گنداں

مات منی ہفت پُشتی جنوزام انت

بے نفیں کاراں کس سر مہ بندیت، من وتی پتے کارے کار پداں گنداں من زاناں گار
بیت، منی مات، جنوزام کنت۔ یا منی پتے نا بودی، نا بود لائی، سبب، بزاں کہ منی مات بے

مرد بیت، 32

شے رگام، ادا ہے بتل اوں رد نبشتہ کنگ کہ آئی، ”پس، مردی“، جاگہ، ”پستی دہاں“، نبشتہ چریشی، بتل، شعری
بحر پرشتنگ پرچاکہ دومی بندوتی اصل شعری بحر، تہا انت، ہے بحر بلوچی کلاسیکل شاعری، وتی جند، بحریت۔ بوت کنت کہ پستی
دہاں، ترکیب گوں ”پس، مردی“، ہم بزانت انت، اگاں ہے ترکیب ”پستی دواہاں“، گتنگ بہ بیت تہ بتل، بحر، معنہا دوسر جم
بنت۔ بتل، تہا کار مرز بوتگیں ترکیب پس، مردی انت۔ اے بتل اوں بلوچی کلاسیکل شاعری، وتی بحر، تہا انت۔ ایشی، تہا چ
تنگ نیست کہ ”پستی دہاں“، ترکیب رند، ہے بتل، تہا رواج دینگ بوتگ کہ بتل اش چہ بحر، پر وشتنگ بلئے بلوچی، نبشتہ کار چہ
شاعری، فنی ٹیکنکاں سر پد نہ انت ہر لہزے کہ معنویت داریت ہما جاگہ، وت شعری، تہا کار مرزے کن انت کہ چریشی، بازیں
کلاسیکی شعری، بتل چہ وتی اصل دروشم، گسر کپ انت۔ ہے بتل، اصل دروشم، تہا انت کہ بوہیر کلاچی، نبشتہ کنگ۔ بلئے اصلی
ترکیب ”پس، مردی“، انت، پتے، مردی نہ انت۔

ہر دو بتلانی نگدی پریس:

اے ہر دو بتل بزانتی بستار، نفسیات، ایک انت، ہر دو یکے دومی، جاگہ، کار مرز بوت کن انت، اولی بتل، برزی بند، تہا
”میر و لڑ“، دومی بتل، برزی کڑی، تہا ”پس، مردی“، سر اہن درشان کنگ بوتگ، ہر دو کانی کردگ، پہ بانداں، نا میتی،
نقصان، بابت، دروردینگ بوتگ انت۔ ہر دو بتلانی بحر ”فاعلن فاعلن فاعلن فعلن“، انت، کہ بلوچی کلاسیکل شاعری، وتی
بحریت۔ اولی بتل، تہا ”میر و لڑ“، مقابلہ گوں ”گورانی چراگ جاہ“، انت۔ اے ترکیبانی تہا ہے گتنگ بوتگ کہ اگاں میر و مدام
وتی زہم، گوں مزن مرئی بہ کنت یا شدت پاد بہ کنت، بنگاں بروت بہ بیت یا کہ بے سدھ بہ بیت، حالات ماں میاریت گڑا بالکتر،
بانداں، مردمانی بدل، گوروتی چراگ جاہ جوڑ کن انت۔ ادا گور پہ کلمیں جنگلی صید، آسک، گڈ، یہ خر گوشکاں علامت اوں

ڪارمرز ڪننگ بيت۔ بلئٽ ٻه ڪس ۽ ڪه اءِ بتل گشتنگ روايتي فڪر ۽ ردا آئي ۽ ٻه هما آسڪ ۽ ڪسانين چڪ ۽ گشتنگ ڪه سڪ باز ڪاه وارت۔

دومي بتل ٻه ٻه ”پس ۽ مردى“ ۽ مقابلو گون ”مات ۽ جنوزام بوگ“ انت، ادا ٻه گشتنگ بوگ ڪه اگاں پت وتى مزن مرى ۽ شدتتاں يل مه ڪنت گڙا آئي ۽ آسر گارى انت ۽ مات ۽ عاقبت جنوزامى انت۔ ”هپت پشتى“ بتل ۽ پڙا اثر ڪننگ ۽ پڙا معنا ڪننگ ۽ واسته ڪارمرز ڪننگ بوگ ڪه اءِ ترڪيب ادا باز د لڪش گندگ ۽ ڪيئت۔ اءِ ترڪيب ادا يقين ۽ مرادى معناء واسته آرگ بوگ ڪه مات عمر ۽ انچين حد ۽ سر انت ڪه دو بر مرد گيت نه ڪنت۔

بتلانى تها شاعرى ۽ اءِ رنگين خيالاتى جهلانكى مارا بلوچى ڪلاسيڪل شاعرى ۽ تها ٻه ڪساس گندگ ۽ ڪيئت ٻه ردا اما اءِ هر دو بتلاں شعر گشت ڪنين بلئٽ اءِ حقيقت ۽ ڪلاسيڪلى شعرانى بهر نه انت ۽ وت جتاين ڪو نهين بتل انت۔

”چو ڪه من ميروء لڙ ۽ گنداں“ وتى پشت ۽ ڪيڪ تاريخى قصه داريت بلئٽ ”چو ڪه من پس ۽ مردى ۽ گنداں“ وتى پشت ۽ ٻچ وڙين تاريخى قصه نه داريت۔۔ نون اءِ گپ ۽ ٻه پڙا بيت ڪه دومي بتل ۽ خيال ٻه اولى بتل ۽ زورگ بوگ بزاں ”چو ڪه من ميروء لڙ ۽ گنداں“ پيسر انت ۽ ”چو ڪه من پس ۽ مردى ۽ گنداں“ آئي ۽ پير وڙى انت۔ بلئٽ ٻه هر دو بتلانى خيال گون ڪيڪ دومي ۽ نزديڪ ۽ هم بزانت انت ۽ هر دو بتل دو د بندانى تها سر جم انت۔ چواون بوت ڪنت ڪه باندا گ ڪيڪ غير علمى ۽ روايتى نبشته ڪار ٻه ٻه پس ۽ مردى ۽ بتل ۽ وٽسا چين پشدرى قصه جوڙ ٻه ڪنت ۽ ٻه گشيت ڪه مرد ۽ ٻه وچ مردم ڪشت ۽ آئي ۽ چڪ ۽ ٻه بتل گشت ۽ پڙا ٻه بتل راست بوت ۽ آئي ۽ پت حونى داراں جت ۽ آئي ۽ مات پيراں سرى جنوزام بوت۔

ميروء بتل ۽ دگه روايت ۽ تها بتل سئ بندانى تها انت ڪه چوا ۽ پيم انت

چو ڪه من ميروء لڙ ۽ گنداں

بالڪتر گورانى چراگ جا وانت

اے سال نه آسال جن جنوزام انت

ادا بتل ۽ سيمي بندرندا مان دنيگ بوگ ڪه اءِ بتل ۽ بهر ۽ نه انت پڙا ڪه ايشى ۽ تها شعر بيت ۽ ربط بزاں بحر پڙا شنگ ۽ ايشى ۽ تها هادو ٻه بندانى پيمى ازمى ۽ فڪرى ڪمال گندگ نه بيت۔

بالڪتر ۽ بور:

ہے ردالہنتیں مردمانی گشتگ انت میر و بالگترء سراپہ اُرش اتلگ ء آئی ء لشکرء بالگترء کشار آدروہ کنگ انت ہے قیاس ء راست کنگ ء حاطرء دگہ یک بتے ہم گشتگ بیت کہ

بورال لپاشنگ بالگتر

بلے چشیں قصے تنیگتہ دیم ء نیاتلگ کہ مالشی ءرز میہ راجد پترء بہرے بلیکان ء گوں بالگترء نام ءتاریخی حوالہ ء بندوک بہ کناں، گپ پدا ہے پادکیت کہ اگاں چشیں قصے نیست گڑا ”بورال لپاشنگ بالگتر“ پرچا؟ ہے جست ء پٹہ کنگ ء حاطرء من ہر دو بتلانی از می ء فکری پہنات ء دیم پہ دیم کناں گڑا ہے جیڑھ وت گشتیت کہ کجام بتل پیسر ء گشتگ بوتگ ء کجام رندء۔

”بورال لپاشنگ بالگتر“ اے بتل ء اسلوب ء چہ پڈرانت کہ ایثی ء تہامیر وء بتل ء پیس میں کلاسیکیت ء ہج چشیں چہرگے نیست کہ مالشی ء میر وء بتل ء زمانگ ء یک کو ہمیں بتلے گشت بہ کنیں۔ ایثی ء تہاشاعرانہ خیال ء کسانیں نازر کی یے و گندگ بیت بلے کلاسیکی شاعری ء عہدی بتلانی نفسیاتی دروشاں گوں دپ نہ وارت پمیشکا اے یک نو کلاسیکل بتل ایت ء اے بس یک کڑی بے ء ایثی ء تہا بزانتی جہلاکی کمو ہست ء بلے بزانتی بستار ء آبتلانی جاگہ ء کار مرز بوت نہ کنت۔ اے بتل پہ بے رہندی ء بے ترتیبی ء بزانت ء چو ”شگنرماں لندہان انت“ ء ہم معنانت ء ”بالگتر گورانی چراگ جاہ“ بوگ ء روایت ء اشلنگ ء چہ پد گشتگ بوتگ۔ پرچا کہ اے بتل ہے شوندری ء کنت کہ چہ بالگتر ء ویراندانی ء ساری ناں بلکین پد گشتگ بوتگ۔ آبتل کہ ”بالگتر گورانی چراگ جاہ انت“ آؤکیں زمانگ ء عاقبت ء پڈری ء شوندری ء کنت ء اے بتل کہ ”بورال لپاشنگ بالگتر“ گو شگنیں زمانگ ء سرا ارمانی ء شوندری ء کنت۔ بگندے لہنتیناں ہے ”بورال لپاشنگ بالگتر“ اشلنگ ء گشتت کہ

بالگتر بورانی چراگ جاہ انت

نوکیں شاعری ء سرا میر وء بتل ء اثرات:

بازیں انجیں نامداریں واقعہ بنت کہ آنوکیں زمانگ ء اوں شاعران متاثر کن انت ء آہا کو ہمیں تاریخی واقعاں دو برنو ک کنگ ء حاطر ایا و انوکاناں ہما واقعانی وسیلگ ء نوکیں دور ء جاورانی سر پد کنگ ء حاطر ء مثال دینگ ء جہد کن انت۔ ہے بتل بلوچی ء جدید شاعران ہم گوں وتی خیالاں ماں وتی شاعرانی تہا تلمیح ڈرینگ ء وتی فکرانی درانگازی کنگ ہے رد امبارک قاضی ء شعرے کہ

میر وء دز رو دیں کشار پاد مال کتاں بے زانگاں

کسے مہ گندات بالگتر بے حاجتیں بورال تئی 33

مبارک قاضی ہے شعر، تھا ہاتار، نچی قصہ، روایت دیما، آؤر تگ، تلخ کار، مرز کنگ، آئی، سرا، برن، در شاتنگ، کہ ہے قصہ، گوں، روایتی، رنگ، ہے، بتل، ہمگر، نچ، انت، قصہ، بابت، بازیں، روایت، انت، بلتے، مبارک، قاضی، میر، و، بے، زاگی، نہ، منیت، آئی، کشارانی، پاسبان، دگراں، حملہ، آور، کشیت، کشاراں، بورانی، پادمالی، سبب، جوڑ، کنت۔ اے، روایت، ہم، گندگ، بیت، کہ، بازیں، مردم، اے، قصہ، گوں، جنگاں، ہمگر، نچ، کن، انت، بازیں، گوں، بے، پروائی، راسٹی، گوں، اے، بتل، پشدر، قصہ، گوں، جنگ، سیادی، است، یا، نیست، بلتے، ادا، مبارک، قاضی، قصہ، رزمیہ، روایت، رُرتگ۔ بلتے، آئی، ادا، گور، جاگہ، بور، کار، مرز، کنگ، کہ، ردانت، اصل، لبر، ادا، بور، نہ، انت، بلکیں، گور، انت۔

زبیر مختار، اوں، وتی، غزلے، یک، شعرے، تھا، ہے، بتل، تلخ، کار، مرز، کنگ

واہے، بہ، بات، پہ، میر، و، انگر، تگیں، لڑے

گورے، نہ، گواہیت، بالکتر، سال، گوستگاں، 34

زبیر مختار، ادا، اے، بتل، تلخ، رُرتگ، وتی، غزلے، یک، شعرے، خیالے، گوں، ہمگر، نچ، کنگ، آئی، قصہ، بیچ، وڑیں، روایت، گوں، وتی، خیالے، ہمگر، نچ، نہ، کنگ۔ بتل، قصہ، کجام، روایت، مستند، انت، آئی، اے، بابت، بیچ، وڑیں، تعلق، نہ، داشتنگ، ادا، ہا، بتل، روایت، انچو، پروشتنگ، یک، نوکیں، خیالے، مابعد، جدیدیت، تحریک، تھا، پیش، کنگ، کہ، اے، شعر، چہ، بالکتر، گورانی، چراگ، جاہ، بوگ، پد، انوگیں، حالاتانی، شوندری، کنت، آبر، ٹیگ، انت، کہ، میر، و، کردگاں، پد، گتنگ، بوتگ، کہ، بالکتر، گورانی، چراگ، بیت، بلتے، ہے، گمان، کساس، سر، گوستگ، ویراندانی، انچو، شاہگان، تراتنگ، کہ، نوں، و، بالکتر، گور، چنداوں، نہ، گواہیت۔ بزاں، میر، و، کردگانی، عاقبت، بالکتر، گورانی، چراگ، جاہ، بوگ، پد، نوں، و، گوراوں، نہ، منتگ، انت۔ زبیر مختار، اے، بتل، گیشتر، شاہگان، کنگ، نوکیں، رنگے، و، رواج، دنیگ، جہد، کنگ۔ نوں، بوت، کنت، کہ، بازیں، مدتے، پد، کردگانی، پد، کردگ، آس، سرا، پہ، ارمانی، و، درانگازی، زبیر مختار، ہے، شعر، ہا، بتل، پد، کردگیں، خیالے، جاگہ، و، رواج، بہ، گپیت، ہے، بتل، پشتر، گتنگ، بہ، بیت، یا، چو، ہم، بوت، کنت، کہ، آئی، شعر، ہے، بتل، اوں، سر، گوز، بہ، کنت، آئی، جاگہ، و، وتی، شان، بیرک، مک، بہ، کنت، ہے، کردگانی، پد، کردگ، آس، پہ، دور، و، مثال، مردمانی، دپ، بہ، بیت۔ اگاں، ما، مبارک، قاضی، زبیر مختار، ہے، دوئیں، شعراں، دیم، پہ، دیم، بکناں، تہ، فکری، ازمی، بستار، زبیر مختار، شعر، چہ، مبارک، قاضی، شعر، شاہگان، تر، مزن، گندگ، کنت۔ پر، چاکہ، مبارک، قاضی، تہنا، ہا، قصہ، روایت، چند، بیان، کنگ، دگہ، بیچ، رنگیں، نوکیں، فکرے، دیما، نیا، و، رتگ، پمیشکا، اے، یک، لس، شعر، بیت۔ زبیر مختار، یک، نوکیں، فکرے، دیما، آؤر، تگ، پہ، باندات، اصل، بتل، جاگہ، و، وتی، شعر، و، رواج، دنیگ، جہد

کنگ۔ زبير مختار ۽ شعر ۽ زمين اول جديد انت ۽ مبارک قاضي ۽ زمين روايتي انت۔ پميشڪا زمير مختار ۽ شعريڪ جوانين ۽ زمين شعر
ايت۔

نبشته ڪار ۽ جنڊ اول چپ هي بتل ۽ اثر زرتگ ۽ وتي ڪي غزل ۽ زمين ۽ بحر چر ۽ بتل ۽ چپ زرتگ انت ۽ هي بتل ۽
جنڊ اول سر جي ۽ شعري تليج ۽ بستار ۽ وتي غزل ۽ تها هو ار کنگ

ر هيرين ڪوراني چراگ جاه انت

زندگي دوراني چراگ جاه انت

سيوي ۽ حوناني درد اول گورتگ

چاڪر ۽ زوراني چراگ جاه انت

”چوڪه من ميروء لڙ ۽ گندا

بالڪتر گوراني چراگ جاه انت“

رتڪه دنيا چور و غن ۽ ترمپ ۽

لشڪر ۽ موراني چراگ جاه انت

هند شعيب ۽ داں عاقبت مانيت

گرتگين بوراني چراگ جاه انت 35

همڪ لبرانڪ ۽ تها جديد شعري ۽ چپ ڪلاسيڪ ۽ روتگ جنگ ابيد ڪلاسيڪ ۽ در برگ ۽ پهمگ ۽ جديد شعري ۽ سراكلاسيڪ ۽
اثرات ۽ گيشواري کنگ آسان نه انت۔ جديد شعري ۽ تها ڪلاسيڪي فڪر ۽ ترڪيباں گون نوڪين رنگ ۽ ديما آرگ ڪلاسيڪي شعري ۽
جديد شعري ۽ سراكلاسيڪي گنگ بيت۔ اگاں جديد شعري ۽ پولڪاري ۽ نگدي وانشت به بيت ته بازين جديد شعري ۽ فن ۽ تها گون
ڪلاسيڪ ۽ فني ۽ فكري ربط ۽ دگه آزمود الم گنگ بنت۔ تاريخي بتلاني ماں جديد شعري ۽ تليج زورگ ۽ نوڪين آزمود ۽ روايت بازم
شاعر ۽ گور ۽ دست ڪپيت۔ بازين شاعر بس تها ڪلاسيڪي فڪر ۽ ترڪيباں روايتي رنگ ۽ روانگ ۽ جهد کن انت چر ليشي ۽ چپ آهاني فن ۽
تها نوڪين ترڪيب ۽ فكري آزمود گنگ نه بيت۔ بلڪه دگه بازين جديد شاعر است انت که آهاں ڪلاسيڪي شعري ۽ تاريخي بتلاں چپ
فكري ۽ فني سکين زرتگ ۽ گون جديد ترڪيباں هما بتلاني سراوتي فني ۽ فكري آزمود ديما آور تگ انت ۽ هما بتل چپ وتي اصل بزانت ۽
گيشتر شاهگان ترڪنگ انت۔

آسر: میرو، بتل، چاگرد، دیروٹی، کوتاہیں مردمانی خاطر ایک تمہلیں شگانے، بستار، داریت۔ چریشی، بازین بے سدہیں مردماناں آہانی بدیں کردگانی پد کردگ، عاقبت، پیش گوشہ کنگ، آہانی راہ چہ بدیں رنگراہاں واترینگ، جوانی، شاہ دگانی سرا رهاگ کنگ بوت کنت۔ ہے بتل، چہ بلوچی، نوکیں شاعران اوں فکری سنج، زرتگ، وتی ازم، تہا کلاسیکیت، تہر ہوار کنگ۔ میرو، بتل، سرجمیں پوکاریگی، نگدی و انشت، پد ہے آسر دیما کنت کہ اے بتل کردگانی پد کردگ، چہ گشگ بوتگ۔ بتل، تہا لبرزانی سرظاہری معنارورگ، ہے بتل گوں بالکتر، میرو، ہمگر، نچ کنگ بوتگ۔ بلنے پرے درگت، وچ وڑیں تاریخی مستندیں نبشتہ ثبوت دیم، آرگ نہ بوتگ۔ پرچا کہ اے بتل روایت در روایت گشگ، دیما آرگ بوتگ۔ ہے بتل، قصہ کہ بازین نبشتہ کاراں بیان کنگ ہر کس، گوں وتی لبرزاں ہرچی کہ ماراگ ہمارنگ، ہے بتل، معنارنگ، جہد کنگ۔ کسے، اوں علمی پوکاری، بنیاد، بازین لبرز، واقعاتانی سرا سنگنی، گوں پوکاری نہ کنگ۔ ہمیشکا کلس نبشتہ کارانی بیان کنگیں یکیں پشدر، قصہ، تہا ہر یکے خیالاتاں دومی نبشتہ کار، خیالاتانی ایراد دیما، آورتگ۔ کسے، ہے بتل، بے پرواہی، گوں، ہمگر، نچ کنگ، کسے، گوں جگاں۔ بلنے ہے پشدر، قصہ، انشت، پد اے شک اوں ودیت کہ بتل پیسر، انت، قصہ، آئی، رندا، انت۔ ایشی، تہا، چ شک نیست کہ اے بتل گوں بالکتر، تاریخی، ہمبندی، ندرایت، بلنے قیاسے، ردا، اے اوں گشگ بوت کنت کہ بتل، تہا، میرو، بالکتر کہ یک مردے، جاگے، نام، انت۔ اے پہ علامت زورگ بوتگ، انت۔ بلنے بالکتر، پوکاری، پد اے قیاس، رد بوگ، گنجائش اوں است پرچا کہ بازین جاگہانی نام گوں میرو، ہمگر، نچ، انت۔ بلنے اے اوں گشگ نہ بیت کہ ہے جاگہانی نام پیسر، ایر کنگ بوتگ، انت یا بتل، ایشنگ، پد ہما جاگہاناں ہے نام بندگ بوتگ، انت۔ اگاں بتل، دومی، دروشم، اصلی، بتل منگ، بہ بیت، میرو، جاگہ، میر، زرتشتیاں گوں ہمبندیں گورابندی، دگہ چیدگانی و انشت گوں ہے بتل، ہمگر، نچ کنگ، بہ بنت، تہ بتل وتی روایتی پشدر، قصہ، میل دنت۔

- 1- بوہیر کلانچی، بلوچی بتلانی ماناء کارمرزی، غلام فاروق بلوچ، بتل گنج، کراچی: سید ہاشمی ریفرنس کتاب جاہ، جنوری 2011، ص، 130
- 2- شاہ محمد مری، ڈاکٹر، مختصر تاریخ زبان و ادب بلوچی، اسلام آباد: مقتدرہ قومی زبان پاکستان، طبع اول 2009ء، ص، 100
- 3- عبدالغفار ندیم، کرم، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی، 2010ء، ص، 15
- 4- ایضاً..... ص، 16
- 5- سید ظہور شاہ ہاشمی، سید گنج، کراچی لیاری: سید ہاشمی اکیڈمی، 2000ء، ص، 731
- 6- ع- ص امیری، بلوچی بتلانی سراچشائے، بتل گنج، ص، 82
- 7- حسن اللغات (جامع) فارسی- اردو، لاہور: اور نٹیل بک سوسائٹی، ص، 743، کالم 1
- 8- اے روایت زبیر مختار ءچہ و تی حد امرزی نیل مات ءدپ ءاشنگنگ ءپدا نبشتہ کار ءکرا بیان کنگ۔
- 9- اشرف سربازی، مکران ءشعر، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی فروری 1991، ص، 178
- 10- سید ظہور شاہ ہاشمی، سید گنج..... ص، 708/707
- 11- سید گنج ءتہا گور ءبابت ءسے عکس دینگ بوتگ آنت کہ چریشاں یکے زیر ءعکس آنت ءدوجتائیں تہر ءگور ماہیگانی عکس آنت۔
- 12- فقیر شاد، سواسانی داروک آنت، بتل گنج، ص، 200
- 13- میر کمالان گنجی، کتاب لہز بلوچی، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی، اپریل 1982، ص، 139
- 14- ایضاً..... ص، 140
- 15- رشید خان، بتل، گشتن، پڑوانک ءگھٹ، تمپ: وفالہز انکی مجلس، 2010ء جنوری، ص، 103
- 16- ایضاً..... ص، 104/103
- 17- عبدالغفار ندیم، کنزی، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی، ص، 139
- 18- رشید خان، بتل، گشتن، پڑوانک ءگھٹ، ص، 90/89
- 19- سید ہاشمی، سید گنج، ص، 708
- 20- میر نصیر خان احمد زئی، تاریخ بلوچ و بلوچستان، کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی، 1988 جلد اول، ص، 139

- 21- ايضاً..... ص، 145
- 22- گپ و تران، واحد انور، بالکترى، طالب علم، سوشيا لوجى، انٽر نيشنل اسلامک يونيورسٽى اسلام آباد
- 23- مير نصير خان احمد زئي، تاريخ بلوچ و بلوچستان، ص، 193
- 24- مير گل خان نصير، تاريخ بلوچستان، کونٽ: قلات پبلشرز، 2010، اشاعت پنجم، ص، 6
- 25- اشرف سربازى، چوکه من ميرور ۽ لڙ ۽ گنداں، بتل گنج، ص، 61/62
- 26- گپ و تران، واحد انور، بالکترى
- 27- عبدالغفار نديم، کنزى، ص، 135
- 28- فقير شاد، بتل گنج، ص، 200/201
- 29- رشيد خان، بتل، گشتن، پڙدائڪ ۽ گھنٽ، ص، 89/88
- 30- شے رگام، بتل، گوشتن ۽ گالبنڊ، کونٽ: بلوچى اڪيڊمى، 2012ء، ص، 100
- 31- بوھير کلانچى، بلوچى بتلانى ماناءُ کارمرزى، بتل گنج، ص، 134
- 32- شے رگام، بتل، گوشتن ۽ گالبنڊ، ص، 100
- 33- مبارڪ قاضى، چولاں دريايل داٽگ، پسنى: نور پبلى کيشنز، ص، 46
- 34- زمير مختار، آپ ۽ سراگوات ۽ نمبشنته، گوادر: گام پبلى کيشنز، اگست 2006ء، ص، 85
- 35- شعيب شاداب، کوش پوشنت زميراں، چھاپ نوبلگيل